

УЛАН-БАТОР, июль 14. (СЭТА). Бөгүн СЭКП ТК-нын Политбюроунун кеңештүү, ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелинин Даргазы А. Н. Косыгин баштады совет партия-чааз делегациязы Улан-Батордан Төрөн чуртунче унупкан.

Совет партия-чааз делегациязы МАРН ТК-нын болгаш МАР-нын Министрлер Чөвүлелинин чалаанын бугаар Молдун улусузу революциялык 50 чыл омонун байырагына киришкен.

А. Н. КОСЫГИН БРАТСКИДЕ

БРАТСК, июль 14. (СЭТА-нын корр.). Бөгүн СЭКП ТК-нын Политбюроунун кеңештүү, ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелинин Даргазы А. Н. Косыгин баштады совет партия-чааз делегациязы Улан-Батордан Братскиде келген.

Күдөлини Даргазы А. Н. Косыгин баштады совет партия-чааз делегациязы Улан-Батордан Братскиде келген.

ЫРКНЫ КОСМОС ХАРЫЛААНЫНЫ ТӨВУ, июль 14. (СЭТА). «Луноход-1» автоматтыг аппараттын ажылыгы сөөк айы дооступ турар. Луноход-1 бугу чорур аппарат 200 метр хире диаметриг арга кртерден үгөн болгаш барын угалынышкычче үр эвес үдө шимчеп чорупкан сөөк эске кртерден кат он-он метр ырак дөңсө барын диктаган.

Бөгүн Москваны-биле 6 шакта 7 шак 24 минутта чедир чоруткан сөөкүнүн үдөндө оң кртерин даштын хевирлери алдыгын болгаш оң аңгыда астронавтар-биле чоруткун хире сөөкүнүн составын хемчээрин чоруткан. Рентген телескопун болгаш радиометрдин дууза-биле шинчилелдерин аңаагызын шыккан күдөлиг турган.

Луноход-1-биле харылаанын дараалында сөөкүнүн ижи 15-те болур дээ.

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

ДААНДЫРГАН АЖЫЛ-ХЕРЕК ДЭЭШ ХАРЫЫЛААР

СЭКП-ниң XXIV съездининг телевидение коммунист тургузушкунуң планнарын чедишкенин болурун кижилер, кадрлар шийтирилээр. Экономиканы удурутуунуң, бистиң бүгү организа-закчы болгаш политиктиг ажил-чорудуу-гавыстың деңгелин бедидери бирги ээл-чеге кадрларны шийлип алырын, таарыштыр тургузуушкунуң болгаш кижилердиниң пратиназын кижилеринден хамаарыш. Төскү беш чылдың улуг сорулгаларын боттандырырга коммунист бугу-зурелди болгаш чогадыкчы энергияны профессионал эки белеткел-биле дүштүрүп, ажил-агыйын болгаш културанын хөгжүдериңиң айтырыгларын шийтирилээр арга-мергежилдик, эргелеп башкаарының амгы үдөгү аргаларын шийгээп алган кижилер херек.

Кадрларны өстүрериниң болгаш кичил-дарынын, оларны эргекч чугула ажил-ишчи болгаш политиктиг шынарларга кижилериниң чайлаш чок нөгелдери — даандырган ажил-херек дээш шуут боду харысалгалыг болурунун ленинниң принцип-ин чайгылыш чок чорудары болур. Шак кичилдер кылбас болза, кандыг-даа адыр-га ажилды шың организаастарын бодаарының-даа аргазы чок.

Эргелеп башкаарының структуралык сайыраңжыгытшаан, партия болза, В. И. Ленинниң чоругу ажилды хүзөп алган кижилер бодун чүмү-биле харылаан турар деп сестери-биле чугаалавышаан, ажил-херекти чыңалдыр тургузарын чедип ап турар, Уаутур ажилдыкчыларга өл нөгелдениң умур-дузанын онзаал демдег-левишаан, СЭКП-ниң XXIV съездининг ТН-ның Отчет ителигинең эл И. Брже-нев мында деп чугаалаан. «Шийтириңи хүзөп ап турарыңың үзүндө-ле ол дээш кимниң харысалгалыг болуру мырыңай билдиргил болган турар умурлуг. Ыңчан-гаш бир эвес өйү келген шийтир хүзөп алдында азы чогуулааттың турар бээр болза, ол дээш кимниң харысалга-чүктээр апарар база тодаргай турар умур-луг. Эргелеп башкаарының бүгү дең-гелдерин эргелеринг база харысалгалыг болурунун хемчээли болгаш хамаа-рылганы билдиргил кылдыр тодаргайла-тыгган турары чугула».

Хей эргелерин хүзөп алган кижилерден харын хойну айтырар апарар билдир. «Өскөлдөрдөн айтырар хүзөп алган болганда, бодуң база бүгү шыңгызы-биле харылаар апарар сен» деп ол дугай-гы СЭКП-ниң Директориниң райкомунуң секретары А. Аниев чокта чаа «Пра-да» чептүү-биле бижиз. Экономика-тиг реформаның байдалдарында бугу-рулгелер ажилдыкчыларын эргелеринг калбарганы-биле даандырган ажил-херек дээш, күрүнө планнарын, онзалгаларын күүсөдери дээш, өң-биле нады — бугу-рулгелери күштелдериниң бүгү күрөлдөр-ларын, аргаларын аңылгаары дээш олар-ның харысалгалыг база өзүп турар.

Кадрларның сагылга-чурмуун болгаш харысалгалыг бедидери — бистиң аң чугула сорулгаларыстың бирээзи. СЭКП-ниң XXIV съездининг кедүргени ол сорулгалыг чедишкенин шийтирилээр бугу-рулди бижылаарыңа, бодуңа болгаш өскөлдөргө принципалдыг бедиди нөгелделгил болурум-га иди берги дег шак ындыг байдалды көлөктөп бугу-рунче тургузарыңаңа дыка хамаарыш. Күүсөлдөңи эки тургус-кан хыналдазы маңаа замк улуг рольду болур умурлуг. Администрацияның ажил-чорудуулазын контролдуң бедидинг эргелери бугу-рулгелеринг парторганиза-циялары-биле чөргөштор эртем-шынчи-лөл институттарының, өөредилге черлери-ниң, култур-чырыдышышын болгаш эме-нелге албан черлериниң партия эге орга-низацияларыңа күүсөлдөңи массалыг хы-налдазын кылдыр арганы калбартып ту-рар. Партияның контрол болгаш күүсө-дө хыналдазы — харысалгалыг болу-рунун өзүзүңа кижилерин кижилериниң күчүлүг фактору-дур.

Чамалы ажилдыкчылар ындыг хары-салгалыг болурунун сагыш-саткилин чиди-рип, оларга бугу-рутен ажил-херектин участктарында байдал дээш партияның болгаш күрүнениң мурнуңа кандыг-даа

байдалдарда олар долу хемчээл-биле харылаар апарар дээриниң дугайын утуп турар ындыг фактыларга коммунист шыдамып орбас умурлуг. Партияның съездининг айтылышыннарыңа хөл-баштыр обкомнарның, крайкомнарның болгаш экилдериниң республикаларның компартияларының ТН-ларының чокта чаа болулаан пленумнарын шийтир-леринде ындыг ындыг фактыларын элтеп чок көрүнуң өзүзү сикенин. Чы-жээ, Украинаның Компартиязының ТН-зының пленуму күрүнениң сагылга-чур-мун быкыглар болгаш ажилдыкчыларның харысалгалыг бедидер дээш демиселге эргекч чугула чүктүлүг чоруткун чам-ды министрстволарда, эргелелдерде бол-гаш албан черлеринде чок болуп турарын демдеглээш, аппараттың ажилыңа хамы-лап кирерин, партияның болгаш чаа-зың директиваларын күүсөдир талазы-биле өң ажил-чорудуулазын контрол-лаарын, даандырган ажил-херек дээш ажилдыкчыларның харысалгалыг бедидерин парторганизаацияларга хүзөткөн.

Планның онзалгаларын үргүчү күүсө-пейн турар бугу-рулгелерде болгаш черле ниткизи-биле ажилдык хонжул турар участктарында байдалды анализлөө көр-гө, хамулаашының кол чыдагааннары нургулаанда-ла кандыг-бир боттук бай-далдар-биле холбас чок болуп турарын бугу-рулгелер көргүзүп турар. Болганчон-ла чыдагаан болуп турар чүе чүп дээр-ге ол бугу-рулгелеринг болгаш участктар-ның «боттук» чыдагааннар динир чүе-зи-биле чыдагааннары, бугурун эске ки-жилерге чая каларын оралдары удуру-чуларын харысалгалыг болур чорунуң кошказымын болуп турар.

Харысалгалыг болуру сагылга-чур-му-биле, хойлутарын болгаш доктааттыг-кан корум-чурмуун сагыры-биле чарыбас холбалагы. Сагылга-чурму үзүр, шүтүм-чүлден түңнел үндүрбөс, боттарын шын эвес ап чоругу ындыг кижилерге хамаа-рыштыр эргекч чугула хемчегерин алы-рын СЭКП-ниң XXIV съездин негизин. Кандыг-даа ажилдыкчының сагылга-чур-мун чок, харысалга чок чорун негемче чо-кина артып шыдаас. Бисте сагылга-чурму бүгү кижилерге-даа, кижилер бүзүлгө-даа бир дөмөй, ыял-ла сагыры чүгү-дур.

Хамыктың мурнуңа кижилеринг бедиди медреселерин, ниткил мурнуңа хүзөп ал-ган болгаш харысалгалыг оларның алба-даашкын-биле эвес, харын ханы билер чо-руунга үндөзлеттинген, социалист са-гылга-чурму дугайында чугаа чоруп ту-рары бо. Дүжүмсит чорум-биле, шуут-ла чыгырып, дугаар дээр чоруктар-биле ол канчал-даа таарышпас. Бодунуң хүзөп-лөрин, хүн бүрүдөгү ажилын медреселди-гү-биле көөрү коммунист моральдыг бугу-ру шынчизиниң аң чугула демдээ-дир. Чимек кылдыр алырга, коммунист кижилер чүгү бодунуң ажилы болгаш аажы-чаңы дээш эвес, харын эштериниң ажилы бол-гаш аажы-чаңы дээш база харысалгалыг болурунун принципни Магистгорскиниң дына хей партия организациаларында шыңгыры сагып турар. Ындыг чорунга ыялгы СЭКП кеңигүнериниң партия коллективиниң мурнуңа хууаа өгчөттөрү иди берил турар.

Даандырган ажил-херек дээш харысал-галыг болурунун өзүзүңа кижилерини — хамыктың мурнуңа кадрларның идея-политиктиг деңгелин көдөрү, боттарының ролон эки билеп, СЭКП-ниң XXIV съезди-ниниң шийтирлеринде база документи-леринде илгерилеттинген, партияның поли-тиказын болгаш нөгелделерин угап би-лип алырга оларга дуулаар дээш ол-дур. Ол шийтирлер — шыңгы айтыкчы-дыр, кижилер бугу-ру хүн бүрүдөгү ажил-чоруду-лазын, бодунуң хүзөп-лөрин күүсөдир ту-рарының деңгелин ол айтыкчы-биле шүүшүрүп көөр хүзөп-лөргө.

Партияның ленинни политказын амы-дыралга боттандырышаан, бистиң кадрла-рымыс боттарының мурнуңа турар сорул-галарны мога чок энергия-биле, ажил-дың оларга бердинген участогу дээш, ко-ммунизм тургузушкунунун нитки херээ дээш харысалгалыг бедиди медресе билер чоруну-биле шийтирилээр турар.

(«ПРАВДАНЫҢ» МУРНУКУ ЧУУЛУ).

Сиген белеткелениң

хүн демдеглели

МАЛ ЧЕМИ- ХУННУҢ АЙТЫРЫ

Бистиң республиканың кедээ ажил-агыйын ажил-ишчилери мал ажилында бижыг чөм баазаын тургузар тала-зы-биле төдөдөткөнгө хемчегерин боттандырыпче пар-тия организациаларының удурутулазы-биле кырышкенер. Чайнын байдалы каап болгаш сигенин үнүжү шөлүг эвес болза-даа, колхозтарын болгаш совхозтарын хей нурутуу ниткилин маалыга чөм белеткээрин багай эвес темпиди чө-руза бергелер. Ам бо хүннөрдө республикада ниткизи-биле 1,5 муң тонна амыг бодун чөмөр сарататтыгган. Чөөн-Хемчик, Таңды райононарның чамалы ажил-агыйынын си-генчилери мал чөм белеткээрин шалыпкан чорудуп турар. Чөөн-Хемчик районда СЭКП-ниң XXII съездин эгээр совхоз болгаш «Искра» колхоз мал чөм белеткээрин бир дугаарын-да эгелээш, ам найызы-даа 100 тонна эки шынардыг сиге-ни сараттап алган. Ол-ла районнуң «Адан-Мадыр» сов-хозу 80 амыг тонна сигени, а Таңдыда «Менегей» сов-хоз — 370 тонна амыг бодун чөмөр чөмөр белеткээ. Таңды-ның «Тилелге», Бий-Хемчик «Саян» совхозтарында, Эрзин-нин «Коммунизмче орук» база Наа-Хемчин «Тилелге» кол-хозтарында болгаш эске-даа хей ажил-агыйларда чөм белет-келери организастыг эгелээш.

Тарымал болгаш аңаа сиген шөлүг үнүжө бо чайныг байдалында мал чөмөрүн курлавырын арыдагыларын бугу-ле болулар аргаларын дилеп тывары эргекч чугула. Хем-нер шынарларында, чогулаларда болгаш ыял нитки черлерде сигенин хал калдыры-биле кезирген, бугу-бугу чөмөр белеткээрин бүгү ажилың күчүп кириген ол ажил-агый-ларын удурутуучулар койтук шык кылган.

Ам колхозтарда болгаш совхозтарда хүн тонна хире бугу-бүрү чөм белеткерттинген. Ол айтканым чөмөр Уаут-Хем-нин ажил-агыйлары 360 тонназы белеткөө, ол ышкы Чөөн-Хемчик, Барыш-Хемчик районнар ону база-ла эки чо-рудуп турар.

Колхозтарын болгаш совхозтарын, ыялгыг бугу-бүрү чөмөрүн белеткээринг районнар төдөрүнүн үлөтүр бугу-рулгелери, туугу черлери база эске-даа организациалары улуг дузаны чедирип турар. Колхозтарда болгаш совхозтарда шөф дузаламчыларын дугайында медресачыларын база ле-нинградчыларын эгелдешкенин деткивишаан, Ак-Дөвүрүн хоорайның ажилчылары база албан-хаакчылары, «Сельхоз-техника» Кызыл-Мажалын каттыкшыкының коллек-тив эртем хүннөрдө Барыш-Хемчик районнуң колхозта-рынга болгаш совхозтарыга чүс тонна хире бугу-бүрү чөм-ни белеткөп берген.

Ыялгы хоорайны, Чалаананы, Туранин болгаш өскө-да районнар төдөрүнүн хей-хей коллективтери мал чөм-ни белеткээр талазы-биле массалыг суботниктерин организа-тап турар апарган. Ол эки эгелдешкел колхозтарын болгаш совхозтарын партия организациаларының база удурутуучу-ларының талазындан бүгү талаанын деткивишаан ал турар.

Ыңаа-даа шөфтен дузалажып турар организациалары тоомчага алыс чоруктар бар болуп турары хараалыг. Чы-жээ, Таңдының «Менегей» совхозу чокта чаа шөф дузаламчыны дилээш, мал чөм белеткээринг суботник кылдып чөм берген, республиканың харылаа бедидеринг коллек-тивинг (45 кижилер) чогуур ажил берип шыдаан. Совхозтун дирекциязы (эки Кожукто) шөфө шалып боттандыг сигенин өөртүр транспорт-биле шөфчелерин хандыраан.

Мал чөм белеткээринг кампаниязы республиканы хей-хей ажил-агыйларында ам-даа эгелдеш. Өвүр, Бай-Тайга, Тес-Хем, Уаут-Хем районнарын ажил-агыйлары ол чугула ажилды сараттап турар. Ол ажил-агыйларын удурутуучу-лары сиген үнүжү дээш маалыг алулар чорутуп уштулар, хем-нер шынарларын, ыял ниткилин сигенин хал-биле кез-дерин организастар херек.

БУДУК-БҮРҮ
БЕЛЕТКЕЛИ

ШАГААН-АРЫГ. (Телефон-биле). Уаут-Хем районнуң ажил-агыйларында сиген кезилдеш амыгында эгелдештир турар. «Уаут-Хем» сов-хозта көк-тараа кезилдеш чо-рун турар. Районнуң бүгү ажил-агыйларында будук-бү-рү чөмөрүн белеткел — кидия-туула. Ону белеткее-ринге «Найрал» совхозтун ажил-ишчилери мурнуку олу-руда чоруп турар. Олар дүштө чөмөр ол үлөңи мал чөмөр 350 хире тонназы белеткел алган.

С. И. Маковкин
мурнаан

«Уаут-Хем» совхозтун хоочун механизаторы Семья Игнатьевич Маковкин Көк-Чы-раа салбырын сиген кезилдештир июль 9-тан эгелдештир. Баштагы хүн ол Сос-Терекке 6 га шөлүг шөпкөп кескен. Дараалыда хүннөрдө ол Ак-Дөвүр 26 га шөлүг кес-тирген.

Хоочун механизатор «МТЗ-50» маркалыг тракторунда си-ген кезер 2 машинаны кош-кан, эгелдеш 12 гапы кес-тир нормазын ажыг күүсөдир эгелдеш.

Таңды районнуң «Менегей» совхозунуң ногаа шөлүг төдө суурун чыныла. Тараан ногаа айыкан чыдаагылар сугу-рып турар тракторлук ору шаар бугу-рунче суурун чыныла-лаа талазындан көрүп болур.

Ында Тываның сурагыг херектен механизатору, Күш-ажыдыг Кызыл Ток орденниң адыскаан Мария Петро-ва Михайлова ажилды турарын билеп алган, бугу-ружы-ры-биле чөмө бериве.

Ажыг-иш-даа чүгөр-ле. Хүдөнгени күштүг динир болгай, ыңчангаш бүгү күжүлүстү, аргаларымыс чалай ногааны өстүрүп алырыңа сардымыс. Хүндө 3 гектар шөлү-дү сугулар турган, 4—5 га чедирин, планныг онзалгалыг ажырын тур бис — деп, хоочун механизатор чугаалап турар.

Төскү беш чылдың баштайгында кедээ ажил-агый-продутуларын хойну бугу-рур дээш бүгү удуштуг калбар-ган чарыкыга хоочун механизатор киржин, эки ажилдып турар.

ЧУРУКТА: М. В. Михайлова болгаш оң сугтарыга агро-гомы.

А. МЕЛЬНИКОВТУҢ ФОТОЛАРЫ.

ланчыг чүе болза, үлөңгү-дүктүң уаг чидиргил болуп турары-дыр.

— Электрлиг хачылар чөк бе?

— Электри-биле ажилдаар он хире хачы бар-ла — деп, кыргыкчы Сергей Дага та-рымады.

— А оларын чүе ажил-лавайлап турар силер?

— Ону ажилдаар билер электрик кижилер чөк-тур.

— Сама Пышев электрик эвес чүе бе? — деп, бир кыргыкчы ажилды айтыр.

— Ол машинаны ажилда-лай билбес кижилер. Өөрөнп албан кижилер калчар билер боор...

Ажыг-агыйын удурутуучу-лары бо чугула кампанияны канчалар көрүп турары моон тодаргай ышкыжы.

Кыргыттыгган дүктүң үдө-лүгү база бугу-рун турар. Дүк хүлөң алыр үчүткөңе сан са-наар самбын беш чок. Кижилер бодарга, мындай чөптөс чорук-биле элтежип болбаа-лет. А колхоз баштаар чери чүгү бодуп турар чүе кийе.

А. ХОМУШКУ.

Беш чылдын маадырлары

ХОЙЛУГ КИЖИ КААС

Алдай-оол. Баян-оолович Монгуш Таңды районнуң «Коммунизмниң херек» колхозунун мурагыч хойжула-рының бирээзи. Ол ниткил-малын кадарып келген он бир чылдарының дүзүзүндө кол-хоз баштаар черинде берген планныг онзалгалыг чыда-руда доктамаа ажыг күт-сөдир келген. Ыңчангаш ажил-агыйның хоочун ба-жыг астурун, продукт-лук чорун бедидеринг эки Монгуш биче эвес салым-кылын кириген.

Бодун хойжунуң күш-ажыктыг чедишкенин партия болгаш чааа бедиди-биле үлөтөр турар. Мал ажил-ында ажаллаан сөөк элди чыа ажил-чоруда анык мал-чыны «Хунду» дөмдөө ордон-биле шапнаал.

Чактыг шапнаалыга си-рук кирген Алдай-оол Баян-оолович сөк беш чылдың план-ны даалганын хууаа бетке-де долур болган ажыг күт-сөдир сорулганы салган. Шыңгы дузалажып, калдыр-Бок-Кык Лайыны-биле бар аргаларын санал көргөш, беш чылдың төмүндөгү кезир чыа бугу-ру чүс баш төрүр хойга оналтыр 100-тен эвээр эвес

хураганны, бир баш хойдан-ла 2 килограмм 500 грамм дүктү кырып алырыңа дүт-рушкан. Каларылар сөөкүн сөөкүн ажил-херек кырыгга күт-сөдир чыда мурагыч хойжу-ларын арга-дузалажып ший-дүрүгү өөрөнп, бодуңа чо-гадыкчы бугу-биле шийдир-ип ол келген. Ол ышкы бугу-де күженишкенин мал чөм-ни белеткээринге, калжыларын таарымчалыг кылды азыры-че, хойнуң семирителешче, чаш хураганнары менди до-руктурарыңа угалдырган. Кызым күй-ажыктыг ачы-лаа он көргүзгөдери чыа бугу-де бедиди орган.

В. И. Ленинниң төртүт-түгөндө бээр 100 чыа онза-адар бодурап социалист чарыкка киришкен, комму-нист Алдай-оол Монгуш чүс баш төрүр хойга онзалтыр 112 хураганны менди до-руктурарыңа угалдырган. Илгерилетинген бедиди күт-сөдир чорутууга дээш Монгуш биче эвес салым-кылын кириген. Бедиди күт-сөдир чорутууга дээш Монгуш биче эвес салым-кылын кириген. Бедиди күт-сөдир чорутууга дээш Монгуш биче эвес салым-кылын кириген. Бедиди күт-сөдир чорутууга дээш Монгуш биче эвес салым-кылын кириген.

МАРН ТК-га болгаш МАР-ның Министрлер Чөвүлелинге беседа

УЛАН-БАТОР. (СЭТА-нын туснай корр.). СЭКП ТК-нын Политбюроунун кеңештүү, ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелинин Даргазы А. Н. Косыгин баштады Совет Эвеле-линиң партия-чааз делегация-зы-биле беседа МАРН ТК-ны-ң Министрлер Чөвүлелинге бол-ган.

Беседага жоот талаан ки-ришкенер: Ю. Целебад, Ж. Самбу, Л. Могомжам, П. Ду-гасурон, Н. Жапарал, Л. Майлар, Б. Лазарсон бол-ган албаным эске-даа кижилер.

Беседа үзүндө моол-совет кады ажилдыкчының айты-рыгларын база кайымыга-даа сонуургалдыг эске-даа ай-тырыларын талазы-биле са-наа-онзалгалыг сорулгалар болган.

Беседа чыгып, чүрөкчү ха-

мындаан байдалга, бүрүн билдирини болгаш шыга-тыгган моол-совет байыра-дың чаагай чакчыларын билдүрүп эрген.

МАРН Тен Комитети, МАР-ның Уаутура Уаут хураалының Президиуму болгаш Министр-лер Чөвүлели совет партия-чааз делегациязынга алдар болдурган дүштөк шайла-ла-ны тургускан.

СОВХОЗТУҢ ЧЕМНЕР ЦЕГИ

Мал ажылының быжыг чем-суурун эң дүргөн тургузарын эң-не чугула сорулга деп санаар. Ниитиниң мал ажылының, а ол ышкаш боттарының өнчүзүндө малдыг колхоз-чуларның болгаш совхозтар ажилчыннарының ажил-агыйларының хереглелдерин бүрүн хандырада снгенни, силосту, снген далганын, дазыл-чемистиштерни бүдүрерин дыка көвүдөдирин чедип алыр.

(СЭКП XXIV СЪЕЗДИНИНГ ДИРЕКТИВАЛАРЫНДАН.)

Б и с т и ц к о ж а в ы с т а

БИСТИН СОВХОЗ Красноярск крайның мурнуу кезинде, Шушенское чогуунда турар. СЭКП-ниң XXIV съездининг Директивааларын эзууга ол черге Сибирьде эң улуг Саянның улетпур комплекзин тутар деп айткан. Аш-чем продуктуларынга чакчуу хереглелдерин бүрүн хандыраа хүлээлгелгиле нааза ажил-агый индустрия-биле кады база хөгжүүр.

Совхозтун коллектив ол сорулганы чедикши-кинниг шитпирлевишкан, тарааны, ногаалар-ны, картофельди, мал ажылының продукциязын бүдүрерин чыл келген туум улам өстүрүп, бүгү адырларның экономиктиг амыктыын бедидип турар. Эрткен чылын күрүнөгө 9.000 центнер тарааны, 1.740 центнер ногаалары, 4.300 центнер сүтү, дыка хай ээти болгаш өске-даа продуктуларын планга немештир саткан. Продукту-ланы сайгарганындан арыг орулга 630 муң рубль болган.

Амал-агыйның экономикасында чугула черни сүт болгаш инек ээди ээлеп турар. Оң үлүүнө чыл дургузунда бүдүрүп турар бүгү-лө нити-ти продукцияның бүдүн чартын миллион ажыг бооп турар өрткөн-үзүсүннү барык-ла дең мези ана-жып турар. Совхозтун фермаларында 4.700 баш мыйыстыг боа мал, оң иштинде 1.700 инек ажаадып-тежээдип турар.

Сөөлүгү беш чылдарын дургузунда бир инек-тен сүтүгү ортумак саалдазы 2.142-ден 2766 килограмм чедир көдүрүлгөн, а нити сүт—чы-лаа 2.664-тен 4.408 тонна чеккен. Ол чорук про-дукция белектээриниң хемчээлин бедидер арга-ны берген. Чижээлээрге, эрткен чылын күрүнөгө 32.000 центнер сүт сазар планыг тургаш, 36.300 центнери саткан. Инек ээдин бүдүрери база өзүп турар. Совхоз дириг деңзи-биле 5.191 центнер маады айттынганындан 1.191 центнер хайнү саткан. Нити-ти-биле чыл дургузунда мал ажилындан алынган арыг орулга 200 муң хире рубль болган.

Чедикшиинер боду чайгаар чедип келбээн. Оларны коллективтиг шадманы куш-ажылының, эртемниг чедикшиинерин болгаш мурнакчы практиканы калбаа-биле ажилгаарыг үндөз-бүз, бүдүрүлгенин культуразын көдүрүп, оң амыктыг чорук бедидер дээш чүткүлдүг дем-селдин ачызында чедип алган.

Үндезинерниң үндезини

СОВХОЗТА МАЛДЫҢ чем-суурун быжыглаа-рың дуржулгазы мөөнөттүгүн, ол чо-рук мал ажылын интенсифик (күштүг) хөгжү-деринче, адырның экономика талазы-биле амык-тыг чорук бедидеринче орутуу амыдып турар. Дораан-ла дейдеген наасарыыс бир дугаар чүүл болза, айттыргыш шитпирлээрин, эртемге үндөзүлгенин болур. Оң үндөзүниң чүгүлс сан-зес, харын шынар талазының саналдазы: мал-дын чирч чек бөлөк болгаш хоолулуг протеин талазы-биле эки дүшкөн, өске-даа четчир хоо-лулуг чүдүлдериг болур төлөздө, чеме база на-дыг чемнерни белектээрип деп чүдүлдүг санаа-зын кирип турар.

Чижээ, эрткен чылын инектен 2.650 кг сүт алыр болгаш семиртилгеге малдың көмөдө (эң-зес улаггытар төлөздө, чеме единицасы (дз-хемчээли) бүрүзүгө сүүзүмүр 90 грамм протеин турар 93.200 центнер чеме единицалыг болу-ру негеттинген. Оңу чедип алыр сорулга-биле 19.900 центнер концентраттары, 80.200 цент-нер бөдүүн чемнерни, оң иштинде 35.900 цент-нер снгени, 146.700 центнер чулуктуг чемнер-ни белектээр, 130.200 центнер ногаан чемнер-лиг болуп деп планнаган. Айттынган план ажыр күөсөттинген. Чеме единицасы бүрүзүндө 104 грамм протеиниг 105.679 центнер чеме единица-зы алынган.

Мал бүгү кышты ажыр долу үнелгил чемниг турган. Ынчангаш төлөвлөтүнгенден хай сүт болгаш ээт алынган. Совхозтун коллектив чылды чедикшиинер дооскан, продукция ду-жаарының бүгү хевирлериниң талазы-биле кү-рүнөниң чакыын ажыр күөсөткөн болгаш чаа беш чылда буюрдулга ажилдап турар.

Чедикшиинерин быжыглавишкан, совхозтун коллективни тоску беш чылда бедик хүлээлгелер-ни алган. 1975 чылга чедир инектериниң санын 1.800 чедир көдүрүлгөн, инек бүрүзүндө сүт саалдазын үш муң килограмм чедирери айт-тынган, ол чорук сүтү нити бүдүрерин болгаш саадыр 25 муң бедидер арганы бээр. Ээт бую-рери база өзөр. Планын ажыр күөсөдери хүлээл-гелерде көдүрүлгөн. Бо чылын безин пландан ажыр 6.000 центнер сүтү, 800 центнер ээти саадыр шитпирлээ.

Ол сорулгалары шитпирлээр төлөздө, бы-жыг чем-суурулг болур херек. Мал чемнерин чыл бүрүзүндө болгаш беш чылда нити-ти-биле бү-дүрериниң организас-техниктиг планын совхозта ажилдап кылган болгаш уадырдулга болдуруп ту-рар. Ында эрткен чылдарның дуржулгазын бол-гаш у чорикн байлааларыг эң-не хай чемнер бээр культуларалары тазарыштыр шилириниң экономиктиг чогулгалыг чорук барымдаалап көргөн.

Бо чылын хоолулуг протеини 11.160 центнер болуп 107.840 центнер чеме единицасын беле-ктээрин көрүп турар. Оңу кандыг янзы-биле кыл-ган туралыг.

Оң өсөз ажил-агыйга үрөзүн болгаш мал че-ми бооп артар. Оң-биле холбаштыр тарылганың тургузуу-структурасы элээн өскөрлөр. Бир эвес эрткен чылын сула болгаш арбай 856 гектар турган болза, ам—1600 га. Бисте ол культу-рлар гектардан 18—20 центнер тарааны берип турар. Тараажылар чогуу-на ындыг дүжүт дээш демисенип турар. Тарылганы эки болбазыраткан болгаш чемистиштерин хөрүнгө, райончуткан эң эки сорттарның каагай үрөзүниң-биле, кыска ху-саада чоруткан.

Ийиги чугула кулавыр—ногаан массаны бол-гаш хай чылдыг снгенерни бүдүрерин көвүдө-дир. Оларны ажил-агый 2.050 гектарга — бү-гү тарылганың бештиг бир кезинге тараан. Шөлүгү барык дең кезин люцерна (мөдө), оң артыканы тимовезеяны, көстөрүнү, өсөкча-ның холумактыг тарылгалары элээн.

Снгенерни болгаш мал чеминиң өске-даа культуларалары өстүрери шөлдерин тарылга элчештирилгелери-биле бот-бодундан сырый холбаадыг. Эрткен чылын 1.140 гектарның га бүрүзүндө ээрбү үш центнер снген алынган. Ам га бүрүзүндө 25 центнери алырын, а нити-ти-биле 3.280-ден эвөз эвес тонназы—эрт-кен чылдындан 600 тонна хайнү белек-тээр деп шитпирлээ. Оңу чедип алырынның ар-газы бар: снгенер кышты эки ашкан, эртемк чугула хемчээлдиг минералдыг чемистишчилгени алган, ам бир дески өзүп үнүп турар.

Снген өстүрери анаа чүве эвес

СИГЕНЕРНИҢ ДУЖУДУН чыл бүрүдө бе-дидери чугула болгаш чик эвес сорулга. Бо херекке чедикшиин боду чедип келбес. Снгенер өстүрериниң шын агротехниказы дээш совхозтун чер ажилдыгларының хымачалыг хайгаарал турарының ужуру-даа ында. Оларны арбайга, сулага, бобы-сула холкусааларыг на-сырылаштырып тарып турар бис. Шөлү тарыл-га эки белектес: чемистишчилгелер төп, куль-тиваторлар, үрөзүнерин чаштырылганың хам-зы бир дески болуң дээш орнуп турар. Ча-жылганы тараа-снген саяжалары-биле чорудар. Бөдүрүстүг өстүрүн снгенерни ажилдап турар бис. Ол четчир, ыччангаш чаштырылганың нор-мазын ылаптыг барымдаалап турар. Чижээ, лю-цернаны гектарга 18—20 кг, көстөрүн—14—15 кг кылдыр чарыгдар, оларның ажил-агый-га амыкты 100 хуу болгаш турар ужурул. Чаштырылга соонда шөлү өргөнөриг катоктар-биле ылап-ла талтай бастылар. Амыглазшы-ның баштайгы чылының снгенерни тараан уча-стикка эрте чызын напырыштырылга культу-раларының хоорун артышкынызын аштаар, азоттуг чемистишчилгелери-биле гектарга-ла 1,5 центнер болур немей чемгерилгези эгелээр. Мур-нунда чылдарда амыглазгыштыг турган снгенер база-ла ол хире немей чемгерилгези алыр. Кир-ред хемчээли бички-даа болза, амык улуг болур. Эрткен чылын немей чемгеринген участоктар-ның люцерназындан 36 центнер снген алган бис.

Баштайгы кезинде үкүштүг чечээ чазыл-баан болгаш чедикшииникиниң үзүндө чоруд-дар. Ол чорук бедик шынарлыг, байлак витамин-ниг снгени алыр арганы бээр. Снгени курга-дып, массаны орголай болуп база сарааттап тур-ган үедө оң, ылаптыг люцернаның бүрүлери тоглапнас дээш бүгү хемчеглерин алыр. Чүгө дээрге кол-ла чегир сүүзүмүр бүрүлөрдө бол-гай. Ол амыктыг кестинген снген арай шык ту-рар үедө—эртен эрте азы немээ ымыр.

Ийиги кезиндеги үзү люцернага чугула ужуру-дузалыг, чүгө дээрге ол үш снген дазылы-ның ыш эрттирериниң хире-чегээниг салдар-лыг болур. Люцернаны ийи дугаар кезериниң эң эки хуусаазы—сентябрының ортан үзүп. Ол та-варылгада үнүш соок дүшкүгө чедир үнүп чет-тикпес болгаш Сибирьниң дошкун кыжын эки эртер.

Ажил-агыйда снген далганын болгаш сенаж-ты, чемнериниң белектер, витаминдер болгаш ми-нералдыг чүдүлдер-биле эң байлак ол хемчире-ли—белектээринче улуг кичээлгэй салып ту-рар.

Сөөк снген далганын беш чыл белектеп ажилдап турар болгаш бо херекке биче эвес ду-ржулгадыг. Эрткен чылын ол белектеп алыры-ның планы дыка ажыр күөсөттинген. Ол сорул-гага 280 гектарның хай болгаш чакгыс чылдыг снгени база чайгаар үгөн снген аныглаттыган. Ол шөлден алынган 2.849 тонна ногаан масса-дан витаминниг 400 тонна далганы алган бис. Бо чылын оң 100 тонна хайнү белектээрин планнаган.

Ол чемни ажилгаарының амыктыының дуга-йын ымыдыг факт чугалап турар. Малдың чик чеминиң 14,6 хуузу снген далганы бооп турар ийиги салбыралы фермаларында сүт саалдазы бир инектен 3.046 кг чедир көдүрүлгөн — чыл пла-нындан 274 кг бедик болган. Ында продукция-ның бот-үнези-даа чик болган.

Мал чемни бүдүрерин совхозта быжыг үндөз-и-де тургускан. Снген далганын белектээринге бе-дик буюруңчулуг АВМ-0,4 деп агрегатты амыглап, далганын сазын шоодайларга сава-лааш, тускай склаада наадалап турар. Үнелгил чемни бүдүрериниң көл чиг-эди болза ногаан че-мерни ажилдап кылырынга эптиг янзы-бүрү да-раалашкан хуусааларда тараан чакгыс чылдыг снгенер болур. Ол чорук кургадылга аппараты-ның июндан октябрыга чедир бүгү чай дургу-зунда үзүктөл чок ажилдаарын хандырып турар. Ам ымыг чорукуну барымдаалап 164 гектарга чакгыс чылдыг снгенерин тараан, оларның гектар бүрүзүндө 130 центнер ногаан массаны

алыры көрдүнгөн. Ол чорук ажил-агыйга 300 тоннадан эвөз эвес витаминниг далганын белек-тээр арганы бээр.

Чемнер белектээриниң мурнакчы технологиязы гектар чарниң экономика талазы-биле амыктыг чорук бедидер. Бир тонна снген далганының бот-үнези ажил-агыйда 85 рубль 49 көпөк — планда көрдүнгенинден 13 рубль чик бооп ту-рар.

Бедик шынарлыг сенажты белектеп алыры-ның аргазын крайга бир дугаарында совхоз не-тередип амыглаан болгаш шижээдип алган. Бо херекке улуг рольду дөрткү салбырынң агроному А. Н. Куричина баштаан күш-ажылды эртемге үндөзүлгенин организастаарының чогадыкчы бе-лүү ойноон. Ийи чыл мурунда совхозтун К30 чөвүлениниң сүмөлзүсүн эзууга ол бөлү, мур-накчы ажил-агыйларның чедикшиинерин бол-гаш эртемденерниң сүмөлзүсүн эки өөрөнип көр-гөш, люцерна биле көстөрүнүң холумаздан се-наж салырынң баштайгы дуржулгазын кыл-ган. Чазылбаан чедикшииниң үзүндө нескен болгаш 45—50 хуу шыктыг кылдыр нескен снгенин силос траншеяныг салгаш, илчирбе дугуйлуг трактор-биле бастырып эки тыраан. Оң соонда үжүлөп-консервалан массаме агаар болгаш соок кирбизин дээш, кылагар пленка саа-зын-биле шыкпаш, кырындан саван болгаш до-вурал-биле ышк шуглап дуглаан.

Баштайгы дээринде 350 тонна сенажты сал-ган. Оң түңнели тергип болган. Мал ол чем-ни аажок холонтанып чигеш, ээт, сүт немээш-кини эки берген.

ШАН ОН-НА эгелзэн. Сенажты бүгү ферма-ларга калбаа-биле непередип берген бол-гаш малдың чик чеминиң көл черин ол ээлей берген. Эрткен чылын оң 1.400 тонна кылдыр салган, бо чылын оң барык ийи катал көвүдөдир, а беш чылды сөөлзүредир — 4.000 тонна кылдыр белектээр деп планнап турар.

Бир эвес баштайгы үедө ажил-агыйга сенаж-ты холумак снгенерден белектеп турган болза, ам ачаа чүгө бобы снгенерни ажилгаар деп шитпирлээ бис. Оң ужуру мындыг. Зонаның агрохимлабораториязының хай удаа кылган ана-лиз-сайгарылазының көргөсүсүн эзууга алыр-га, чүүл-бүрү снгенерден кылган сенажта ажыксыг, кислоталыг чүүл хай, протеин эвөзш болгаш оң шынары үшкү кластыг силосуңга чокушулажып турар. А люцернадан кылган се-нажтың сүүзүмүр чегире аажок, малдың сена-жтуулунун бедидеринге дээр салдарлыг болур. Оң килограмм бүрүзүндө 0,34-тен 0,47 чедир чеме единицасы, 60—75 грамм хоолулуг протеин, 20 миллиграмм чедир каротин бар.

Мыйыстыг боа малдың молдургаларын семир-тип турар бешки салбыраа экономиктиг сөлүн деңгелдерин кылдыган. Ында бир үе-чере на-зылг малдарың ажаалга-тежээлгезиниң бай-далдары бир дөмөй ийи бөлүктөриниң малдың өздүлгенин болгаш продуктулуг чорукунга сенаж-малдар салдарлыг болурун дуржулга аргазы-биле хынап көргөн. Чемгерилгениң силос-саван болгаш сенаж-силос ийи янзыын деңгез.

Сенаж-биле чемгерип турган малдарың бө-лүүнүг чартык чылда ортумак-биле хонукта дең-зи немээшкени 180 грамм хай болган. Центнер немелде деңгизин өрткөн-үнези совхозта ортумак немелден чик болган. Чемниң чүгө хоолу-луунуң чедик эвес, харын оң буюруңгезиниң чик өрткөн-үнези база илереп келген. Сенаж-тың чеме единицаларының центнер бүрүзүңүг өрткөн-үнези ажил-агыйга бир рубль 86 көпөк-ке өй болган. Бо дээрге бүгү чемнерниң эң-не чик өртөткөн-дир.

Кукурузаны оаза-ла хүндүлээр бис

ЧЕР АЖЫЛДАКЧЫЛАРЫ силос культура-ларын болгаш дазыл чемистиштерин ажил-дап сайгарыдырың оң дудак чик сазыш салып турар. Силостар кукуруза совхозта 1.000 амык гектары, азы мал чеми культураларга тускайлаан бүгү шөлүгү 31 хуузу ээлеп ту-рар. Моон сөнгөар ачаа 100 гектар база неме-жир.

Тарылга элчештирилгезинде кукурузаны, чу-руу эзуугаар, тараа культуларалар үгөн черлер-ге дараалаштыр тарып турар. Тарылганы кү-зүн аңдаргаш, эки белектээн черлерге майныг үшкү оң хонуунуң эгезинде, үрөзүниң чедер хамзыныга ол 10—12 градус чылый берген үедө чорудуп турар бис. Тарырының аргазы—пунктирлиг үзүктөлчө кылдыр калбап одурул-лай чамар. Гектар бүрүзүңгө 40 кг үрөзүниң чаштырып турар бис. Чамылганың соон дарый дораан-на, үнүшкүн эгелээр мурунда, бөк үнүштөрин узуунаары-биле ийи удаа иликтел-тер, чик илирлер тырткан трактор чаштырыл-га одурулгалар доора дугаар сөжүм чоруп илиртээр. Бөк үнүштөр чөмөл доңганындан сы-нычлаа эвес апарган турар хүндүсүг үедө илир-тээшкенин чорудар.

Оң соонда одурулгар аразының шөвергин болбазырадышыкынын ымыр. Оң үгөн куку-рузаның одурулгалары тодагай кыска апарганда чорудар. Культиватор-биле 8—10 сантиметр ха-мыладыр илптарыдыркан хөрүн дүргөн чы-лыны, дазылдарынче агарыны хөстүг кирир болгай. Бо чорук одурулгар аразының баштайгы болбазырадылганы докт-сон-биле болганчак-ла чугула. Кукуруза болор-чогуур күш-шыдал ки-рип алгыжыг чедир ындыг культивацияны чай дургузунда наа-даа удаа кататпар.

Ногаан массаның ажаал алышыкынын меха-низаторлар кезээде-ле кыска хуусааларда чо-рударын оралдажыр. Хөвэр эвес таварылгаларда

биске сентябрының эгезинде-ле чедип келир до-каттарның эгелээр мурунда дөзүп аптар дээш, ажаал алышыкынын, чигеглеп алырга, аэгу-стун ортандан эгелей бээр. Ам-даа үнүп, чемгир чүүлдерин немеп алыр арганы кукурузага бээр дээш, ажаал алышыкынын арай орайтадыр эгелээр күзөңчиг болбайн аан. Ынчанмыже силос ажаал алыр техниканың чедипшениң харээ-зы-биле ажаал алышыкынын эрте эгелеп, дала-жыр ужурга таварып турар болур бис ийи.

Совхозтун механизаторлары дүмүттү бедидер, оңу чогуур өйүндө ажаал, четчир хай чемнерин белектеп алыр дээш дыка хай чүүлдерин кылып турарлар. Кукурузаны олар бөлүү-биле ажаал алырынң аргазын хереглеп, агрегаттарның бе-дик буюруңчулуг ажилдаарын хандырышкан, транспорт центсерин эң улуу-биле ажыгла-шкан, оң-биле ажилдарының хуусааларын кы-зырышкан, ийи эччегилг ажилдап турарлар. Оң түңнелинде силос массазының багы эвес—гектардан 250—300 центнер—чылаздын че-дип ал турар. Чижээлээрге, механизатор Иван Петрович Мачиның ажилдап болбазыраткан участкагунга ногаан массаның дүжүдү эрткен чы-лын гектардан 309 центнер болган. Ачаа күзүм аңдаргаш, эки сайзырадып болбазыраткан чер-ге кукурузаны тараан, гектар бүрүзүңгө 20 тон-на органиктиг чемистишчилгени, 2,5 центнер азоттуг тукту кириген. Агротехниканың бүгү чу-румнарын эки сагаанда, чемистишчилгени четчи-ри-биле киригенде Сибирьниң-даа байдалдарыг кукурузаның ногаан массазының бедик дүжүттө-ри ал болур-дур деп чүгөгө бо чикем база на-тап буюрадып турар ышкымыл.

Ам ажил-агыйда чемистишчилгеге немешип ту-рар. Ийи муң хире тонна—эрткен чылдарының-дан ийи катал хай—тук чедип келген. Ол чорук бүгү-лө тарыттынган снгенерни чазын эрте не-мей чемистишчилгенин организастаар арганы берген. Гектарга-ла 1,5—2 центнер азот чемистишчил-гелерин киридыс. Өйт-снгени чайгаар өзүп үнүп турар шырткага болгаш оларларга база-ла эвөзш эвес чемистишчилгени кириген. Ам силос культу-ралары тараан га бүрүзүңгө 6 центнер тукту кириген.

Оң аңгыда, тус черде торфна үндөз-лээш, сөөк өргө-минералдыг компостарын калбаа-биле бүдүрерин таарыштырып алган. Оларны бо чылдыг дүжүдү болур картофельге, мал чик дазыл-чемистишчилгеге, кукурузага бо-гаш мал чик тараа-фураж культулараларга 40 амыг муң тоннаны кириген. Ынчангаш, бедик дүжүттү өстүрүп алырыгга ынаыштыг магады-лап тургузунуп турар-дур. Совхоз ам кукуру-заның 250 центнер ногаан массазын, 450 цент-нер дазыл-чемистишчилгени гектардан ортумак-биле ажаал алырын төлөвлээш, ол чорук 16 муң тонна чулуктуг чемнери — эрткен чылдындан 1.200 тонна хай кылдыр—белектеп алыр арга-ны бээр.

Чемнери белектеп база шыкап турган үедө чидиргелерин эвээжидир, шынары бедидерин хандырышың хемчеглери ажил-агыйның пер-спективтиг планында көрдүнгөн. Шоолуг хан-ылатпайн ханаларын эки шап каан траншеяларга силосташканын кылгыра, ол траншеяларны туду-рынга хай эвес хөрүңгү чарыгдаттынар болгаш чемниң хоолулуг чүүлдерин эң-не эвөзш чидирер деп чүвени дуржулга көргүзүп турар. Чаа беш чылда чулуктуг чемнери бүдүрериниң калбара-зы-биле холбаштыр, сөөк ханаларын эки шап каан, нити ишкери беш-алды муң тонна кирер траншеяларын немей турарын планнап турар. Чайгаар үгөн снгенин оларларын чегир кы-рын десиклээриниң үндөзүн экижидилгезин чо-рудары, сугтарылга системазын тудары база бе-дик культурулуг олар-белчирлерин тургузары база көрдүнгөн.

Эки шык — тарылгага дузалакчы

СОВХОЗТА 5.730 гектар шыктар болгаш ода-р-белчирлер бар. Ол дээрге колдууанда-ла малгаш-тулаалыг болгаш чааа ышк шыа алган эпчөк черлер-дир. Оларны ам экижидип, мал че-миниң бедик үнүш-дүжүктүг черлери кылып ту-рар. Ермаковсоонун машина-мелиоративтиг станциязының дузасы-биле 1.000 амыг гектар черлерге төжөктөри, чааа ыштарны тура тырткан, даңгелитерни оура нескилзэн, дре-наж-бугалар казып тургаш кургактан. Ам ол бү-гү шөлүдэ элак холуктуг снгенерни тараан. Кур-лавыр дыка улуг, гектар бүрүзү снгенин дөрт тонна чедир берип турар.

Биче продуктулуг шөлдерин экижидип шиж-гездирерин ажилдары уламчылап турар. Келир чылын база бир муң гектар, соңгуу чылын че-ди чүс гектар тулаалыг черлерин кургадыры көрдүңүп турар.

Ук черниң хемнеринг үндөзүлээш 1.000 гек-тар черни суггарып сугтарылга системазын ту-дуп турар. Тараа, дазыл-чемистиш культуларал, хай чылдыг снгенер чазыдалыганы чакыг эзу-гаар алыр апаар. Хай чылдыг культурулуг ода-р-лары организастаарыгга таарымчалыг байдал-да тургузунуп турар. Бо чылын ачаа үшкү салбырада 100 гектар черни тускайлаан, келир чылын ийиги салбырада 200 гектар амыгалага кирир.

Культурлуг снген шөлдери болгаш оларлар чем суурун быжыглаарының кол чүүлү бооп бар чы-дар, ыччангаш оларны эзү-биле амыглаары, мал оларларынң бодамчалыг системазын не-передир негеттинер-дир. Ол негелделерин ба-рымдаалааш, совхозта өбтирарышының де-стиг аргазын практикалал турар. Хамык оларлар-ны донтаамал болгаш түр участоктарга үсийн, оларны салбырларга, семиртилге болгаш саалда

коданнарыг хуваагылап берген. Оларларны чайгы үедө өбтарынының планын кодан бүрү-зүңгө таарыштыр тургускан. Дына хай участок-тарга чазын иликтээшкенин болгаш азот тугу-биле немей чемистишчилгени чоруткан.

Ындыг-даа болза, малдың ногаан чемнерге хе-регелдерин чүгө 70 хуу хандыртканга бооп ту-рар. Совхозтун малының чем суурун быжыглаа-рының организас-техниктиг планында ол чедик-че чок чорукту өөрөнип көргөн. Четпестерни чылдарының тодагай хемчеглери айттынган. Ногаан чем дараалаштырылганы тургузунуп ту-рар: 204 гектары чөмөк-тараа-сула холумаанга, 57-ни—кукурузага, 15-ти—дазыл-чемистиш-терге тарырының болгаш амыглаарының аңгы-аң-гы хуусааларыг кылдыр тускайлаан. Нити-ти-биле каттышкан олар 42 муң тонна хоолулуг массаны бээр болгаш ногаан чемнерниң чедип-чө чорукун бүрүн дуглаптар. Малды немей че-мергеринге хергелээр ногаан чем дараалаштыр-галар орай күске чедир-ле боттанып чоруттунар апаар. Немей чемгерилгеге эртемни, баштай ки-рери-биле 45 гектар чөмөк-тараа-сула холумаан болгаш дазыл чемистишчилгени ийи аңгы хуу-саада тараан. Кукурузаны оң соонда тараан бис, оң база катал чакгыс чылдыг снгенер тарыыр.

Күш-ажылы организастаары — чедикшииниң үндезини

СОВХОЗТА мал чеминге хергелээр сорулга-дыг хамык культулараларны механизастат-тыганаан зоеналар өстүрүп, белектеп турар. Оларга эртемк чугула техниканы быжыглап, хо-вү ажилдарының бүгү хевирлеринге хамзаарыш-кан технологтуг карталарын тургузуп берген. Мал чеминиң белектелдериниң үзүндө тускай отрядтарын организастап турар. Совхозтун эң эки механизатору И. П. Мач баштаан бир отряд сенаж бүдүреринг специализаттыганаан болгаш ол херекке биче эвес дуржулганы мөөнөп алган.

Отрядта чэрби кижи бар, оларның оң бири тракторист-машинист, алдызы—чөлөчү. Кол-лектив доктаамал. Оларда эртемк чогула маа-налары: 11 тракторну, 3 сараат-салырыны база ол хире бөдүрүңчү-хөпзүлгенин, трактор-биле снген кезер 2 машинаны, дырбаштарны, чү-гүн бөдү дүжүр 6 автомашыны түүлөшүрүп быжыглаан. Ындыг техниканыг тургаш, отряд айттынган ажилдары олар, эң эки хуусаа-ларда, бедик шынарлыг күөсөдип четтигин турар. Эрткен чылын отряд хүндө 90 тонна сенаж алыр нормалыг тургаш, үшк нормазын 173 тонна чедир күөсөдип турган. О

